

LUX

3 ELOKUVAA
24 KIELTÄ
28 MAATA

FILM

DAYS

TONI ERDMANN

Maren Ade
Saksa, Itävalta, Romania

LUX
FILM PRIZE
EUROOPAN PARLAMENTTI
TOIMII KULTTUURIN PUOLESTA

ye10
ars

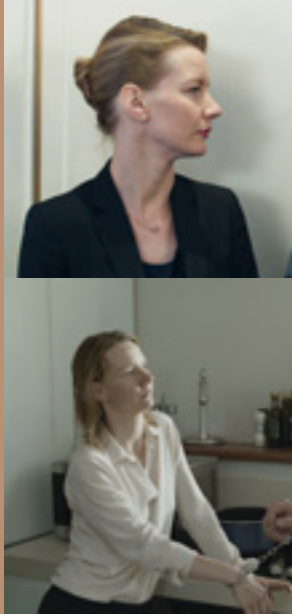
Euroopan parlamentti

TONI ERDMANN

OHJAUS: MAREN ADE

Kun suuren saksalaisen firman palveluksessa Bukarestissa työskentelevän liikenaisen Ineksen isä saapuu yllättäen kylään, tytär ei peittele ärtymystään. Hänen elämänsä on täydellisessä järjestyksessä, eikä mikään saa sitä sotkea. Mutta isän kysymys ”Oletko onnellinen?” ja hänen kyvyttömyytensä vastata siihen mullistavat kaiken täysin. Tytär häpeää rasittavaa isäänsä, joka tekee kaikkensa saadakseen tämän löytämään elämälleen tarkoituksen. Sitä varten hän kehittää avukseen roolihamon, ilveilevän Toni Erdmannin.

Vaikka tarinan runkona on isän ja tyttären vaikea suhde, elokuvassa on yllättävää komiikkaa, jota luo isän kyky maksua eriskummallisia roolihammoja ja pilailua tyttärensä bisnespiiriin silmätekevien kustannuksella. Samalla hän tulee tahtomattaan paljastaneeksi globalisoituneen talouden päätöksentekijöiden synnyttämän syvän sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden.

YLLÄTTÄVÄ KOMEDIA

Cannesin elokuvajuhlilla vuonna 2016 esitetty *Toni Erdmann* hurmasi hirtehisellä huumorillaan sekä kriitikot että yleisön. Elokuva luonnehdittiin usein komediaksi, vaikka koomisia hetkiä onkin vähemmän kuin ensi näkemältä voisi luulla. Huumorin kautta elokuvaa on kuitenkin helppo lähestyä, ja hieman läheisempi tarkastelu paljastaa helposti vastapareina olevien isän ja tyttären taustalla vaikuttavat klassiset sirkushahmot, Aukustin ja valkoisen klovnin.

Winfried-isä ottaa selvästi pellen roolin Aukustin perinteisine tunnusmerkkeineen: liioiteltu meikki, groteskit tekohampaat punanenan sijasta, peruukki, huonosti istuvat vaatteet, ylitseampuvuus, hävyttömyys ja tahallinen kömpelyys. Monissa tempauksissaan hän pyrkii avoimesti naurattamaan menemällä liiallisuuksiin, töppäilemällä tai provosoimalla uhrikseen valitsemia keskustelukumpaneitaan.

Hänen tyttärensä Ines sen sijaan vaikuttaa aluksi hyvin vakavalta ja täysin huumorintajuttomalta henkilöltä, joka sietää isänsä kujeita vaihtelevalla menestyksellä. Hänen roolinsa ja koominen potentiaalinsa paljastuvat vasta tarinan edetessä, esimerkiksi kohtauksessa, jossa hän ottaa kutsuvieraansa vastaan Eevan puvussa. Silloin Ineksessä huomaa valkoisen klovnin piirteitä, ainakin ulkoisesti: hänen esittämänsä henkilön kuuluu olla kaikissa olosuhteissa järkähtämätön ja käytökseltään hillityn arvokas, mutta vakava ulkokuori kätkee alleen aimo annoksen tragikomiikkaa.

VAKAVA JA DRAMAATTINENKIN TARINA

Elokuva ei kuitenkaan ole mikään sirkusnumero. Oikeassa elämässä klovnin voi saada ympärillään olevat ihmiset tuntemaan olonsa kiusaantuneeksi, ja niin tekee Winfriedkin tuppautuessaan tyttärensä työpaikalle ja nolatessaan tämän Toni Erdmannina. Erityisen mieleenpainuva on kohtaus, jossa Ines tapaa raskaan työpäivän päätteeksi kaksi ”ystävättärtään” ravintolassa, ja hänen isänsä ilmestyy heidän taakseen peruukki päässään esiintyen Ion Tiriacin valmentajana. Jos Toni saakin katsojat ja ystävättäret nauramaan, Ines on kylmäkiskoisen naamionsa takana silminnähden kiusaantunut – mikä on helppo ymmärtää.

Elokuvan alkuasetelma on selkeä. Isä ja tytär ovat vieraantuneet toisistaan, ja Ines elää täysin eri maailmassa kuin isänsä. Pystyvätkö he lähentyään ja löytämään toisensa ennen lopullista eroa? Tähän vääjäämättömään loppuun viitataan selvästi elokuvan alussa, kun Winfriedin vanha koiria kuolee ja sysää tapahtumien vyöryn liikkeelle. Vaikkei sitä lausuta ääneen, on selvää, että tapahtuma muistuttaa isää hänen omasta vanhenemisestaan ja saa hänet lähtemään Bukarestiin tapaamaan tyttärtään.

Elokuva leikittelee tällä lopun odotuksella saattamalla päähenkilöt yhteen raskaaseen bulgarialaiseen naamiaisasuun sonnustautuneen isän näennäisen tai kuulutetun kuoleman hetkellä. Kaikki luulevat hänen saavan sydänkohtauksen, ja vaikka hän lopulta tokeneekin, kun tytär seuraavassa kohtauksessa saapuu hautajaisiin, katsoja voi hetken aikaa luulla isän kuolleen, kunnes selviää, että kyseessä ovatkin isoäidin hautajaiset. Vääjäämätön loppu – kuolema – on siis selvästi läsnä, vaikka jännitys laukaistaankin käsikirjoituksen taitavalla käänteellä: isän sijasta kuolee isoäiti, mikä ei ole katsojasta niin lohdutonta, koska isoäidistä ei tiedetä paljoakaan.

DRAAMAN DYNAMIIKKA

Elokuvan perusasetelma muodostaa selkeät puitteet, joissa kullakin kohtauksella on oma dynamiikkansa. Sitä rytmittää isän ja tyttären mittely kummankin pyrkiessä pääsemään symbolisesti niskan päälle. Kumpikaan ei pyri sovintoon, vaan he ottavat yhteen pakottaakseen toisen hyväksymään oman näkemyksensä. Mittelyssä on Winfriedin sanoin epäilemättä kyse elämän perusarvoista, mutta se muuttuu nopeasti kahden erilaisen persoonan konfliktiksi. Ja vaikka Winfried näyttää dominoivan koolla ja huumorillaan, hyvin pian käy selväksi,

että Ines kykenee vastaamaan samalla mitalla ja kääntämään tilanteen edukseen. Winfriedin ilmoittaessa elokuvan alkumetreillä ironisesti palkanneensa itselleen sijaistytären tämä vastaa häkelymättä sen olevan loistava idea, eipähän hänen tarvitse enää soitella isälleen tämän syntymäpäivänä! Myös Bukarestissa tytär antaa takaisin samalla mitalla, kun isä puhuu hänelle onnesta ja elämän tarkoituksesta. Tynnosti ja ivalliseen sävyyn hän moittii tätä suurelsten sanojen käytöstä ja heittää kysymyksen taitavasti takaisin esittäjälleen.

Palatessaan takaisin Toni Erdmannin hahmossa Winfried pääsee kuitenkin voitolle irvokkailla tempauksillaan ja nolaa tyttärensä useaan otteeseen, esimerkiksi edellä mainitussa ravintolakohtauksessa tai ilmaantuessaan työpaikan terassille pierutyyny mukanaan.

Hennolta näyttävä Ines osoittautuu kuitenkin sitkeäksi vastustajaksi. Kun hän päättää kutsua isänsä juhlimaan ystäviensä kanssa, hän uhittelee tälle käyttämällä kokaiinia tämän silmien edessä, ja illan aikana myös hänen romanialainen työoverinsa (ja rakastajansa) esiintyy sopimattomasti samppanjapullo jalkovälissään. Käytöksellään tytär haluaa antaa isälle itsestään toisenlaisen, häiritsevän kuvan, joka on kaukana siitä pikkutyöstä, joka hän isälleen varmaankin vielä on. Hän haluaa vuorostaan saattaa tämän hämilleen ympäristössä, joka on tälle perin pohjin outo. On kuitenkin helppo huomata, ettei Ines erityisemmin nauti tilanteesta, sillä hän lähtee lopulta yökerhosta symbolista erävoittoaan erityisemmin kuuluttamatta. Lopulta juuri Ines antaa periksi ja tulee isäänsä vastaan.

Mutta ennen sovinnontekoa voimainmittely kiihtyy. Esimerkiksi heidän käydessään öljyntuotantolaitoksessa, jossa Ines käyttää isäänsä hyväkseen painostaakseen romanialaista johtajaa, Winfriedin onneton pila johtaa lopulta yhden työntekijän irtisanomiseen. Näin isä lankeaa oman naamioleikkinsä ansaan, ja tytär vääntää häneltä symbolisesti niska nurin autossa toteamalla, että minkä tahansa maan talouskehitys edellyttää irtisanomisia eikä siinä ole sijaa naiville ”vihreille” tunteilulle, jota isä harrastaa.

Tappion kärsineenä isä menee käymään käyntikorttinsa antaneen romanialaisen naisen luona ja väittää tälle olevansa Saksan suurlähettiläs. Taas kerran voimasuhteet kääntyvät päällelleen, kun tytär joutuu vastoin tahtoaan mukaan pelleilemään: ensin maalaamaan munia, sitten laulamaan perheen edessä täyttä kurkkua. Hyvin arvokkaasti hän kuitenkin lopulta kääntyy kannoillaan ja jättää isänsä niille sijoilleen.

ELOKUVAN RYTMİ JA HUIPENTUMA

Vaihtuvat voimasuhteet antavat jokaiselle kohtaukselle oman rytminsä, eikä lopputulosta voi arvata. Kumpi voittaa, isä vai tytär? Huumori on usein läsnä, mutta ohjaaja ei myöskään epäröi venyttää monia kohtauksia niin, että elokuva kestää lopulta yli kaksi ja puoli tuntia. Vaikka useimmille katsojille päällimmäiseksi mielikuvaksi jää komedia, kohtaukset seuraavat toisiaan käytännössä reaaliajassa, mikä lisää tunnelman tukaluutta. Päähenkilöiden psyykkinen jännitystila on monin paikoin käsin kosketeltavissa, esimerkiksi ravintolassa, yökerhossa, öljykentällä ja romanialaisen perheen luona, vaikka huumori antaakin paikoin mahdollisuuden vapauttavaan nauruun. Ensimmäinen tapaaminen toimitusjohtaja Hennebergin kanssa suurlähetystössä, jossa tämä esittää Ineksen isälle kutsun tulla tyttärensä kanssa lasilliselle, on alusta loppuun täynnä piiloviestejä, joiden sisällön voi arvata hillittyjen sanakäänteiden takaa. Kohtaus, jonka merkitystä sen enempää katsoja kuin isäkään ei täysin ymmärrä, kestää niin kauan, että tilanne muuttuu kiusalliseksi etenkin, kun käy ilmeiseksi, että Ines on tehnyt jotain väärin (tai mennyt toimitusjohtajan virittämään ansaan).

Jännitys on käsin kosketeltavaa myös kohtauksessa, johon elokuva huipentuu ja jossa työtovereiden pippalot muuttuvat katsojien suureksi riemuksi riisuutumisesitykseksi. Tämä sinänsä koominen kliimaksi myös antaa elokuvalla syvemmän merkityksen. Tilanne ei tällä kertaa ole seurausta isän ja tyttären välisestä konfliktista, vaan Ines itse ja vain henkisiä paineita purkaakseen päättää yhtäkkiä riisuutua ja ottaa kutsuvieraansa vastaan ilkosillaan. Ele on tietysti vertauskuvallinen ja riisuutuminen paitsi fyysistä myös psyykkistä. Ines luopuu teeskentelystä, johon hän on tähän asti turvautunut illuusioiden ja valheiden täyttämässä maailmassaan. Juuri tämän luopumisen ansiosta hän lopulta kykenee sovintoon isänsä kanssa, joka ilmaantuu pian paikalle mitä absurdeimmassa rooliasussa! Siitä ymmärrämme, että toisin kuin Toni Erdmannin näkyvät ja naurettavat asut, Ineksen maailmassa roolit ovat näkymättömiä ja traagisia ja myrkyttävät hänen elämänsä, kunnes hän päättää itse tehdä leikistä lopun.

Kääntein aiheuttajana ei välttämättä ole yhteenotto isän kanssa, ja on mahdollista, että pitkin elokuvaa kasautuvat valheet ovat siinä ratkaisevassa osassa. Esimerkiksi kun Ineksen esimies pyytää häntä järjestämään rennoksi tarkoitetut juhlat muka tiimihenkeä kehittääkseen, Ines selvästi pitää sitä tekopyhyyden huippuna. Toinenkin kohtaus paljastaa erityisen selvästi liike-elämän vastuunkantajien valheellisuuden ja teeskentelyn. Toimitusjohtaja Hennebergin tapaamisen jälkeen Ineksen esimies Gerald pyytää häntä menemään sänkyyn romanialaisen johtajan Timin kanssa varmistaakseen tämän tuen laaditulle strategialle. Näin Ines tekeekin, mutta katsoja huomaa pian, että romanialainen liikekumppani on jo hänen rakastajansa, ja hotellihuoneessa, jossa he tapaavat, Tim kertoo heti Geraldin olevan perillä heidän salaiseksi luulemastaan suhteesta. Jokainen siis pelaa vähintäänkin kaksinaamaista peliä, mutta tilanteessa käy selväksi, että valheiden vyyhti korventaa ja suututtaa Inestä. Hän kieltäytyy rakastelemasta miehen kanssa vedoten "iskukykynsä" säilyttämiseen ja kehottaa tätä etsimään korvaavaa nautintoa huonepalvelijan tuomista suolapaloista! Kohtaus on hullunkurinen mutta paljastaa samalla liikemaailman äärimmäisen tekopyhyyden ja henkisen väkivallan, oltiinhan hänet valmiita pakottamaan seksiin. Ensimmäistä kertaa hänen ulkokuoreensa tulee särö.

TAKA-ALAN ROMANIA

Ohjaaja asettaa etualalle Ineksen ja hänen isänsä suhteen mutta myös nuoren naisen suhteet työtovereihinsa ja esimiehiinsä. Liikemaailman valheellisuuden ja peiteltyjen valtasuhteiden lisäksi elokuvan tapahtumapaikat paljastavat laajemman sosiaalisen kontekstin. Konsulttitoimisto, jonka palveluksessa Ines on, on saanut tehtäväkseen Romanian öljynjalostusteollisuuden uudelleenjärjestelyn ja toiminnan tehostamisen, tarvittaessa vaikka irtisanomalla. Tarinan tämä puoli nousee esiin vähin erin, sillä elokuvassa liikutaan aluksi hyväosaisten paikoissa – suurlähetystössä, luksushotelleissa, suuryritysten toimistotiloissa, yökerhossa ja sen sellaisissa – joissa Ines viettää aikaansa. Kun hänen isänsä lähtee pois

palataksaan taas Toni Erdmannin hahmossa ja Ines hyvästelee tämän parvekkeelta, kamera paljastaa julkisivun nurjan puolen. Kuvan reunamilla näkyy muurin ympäröimiä ränsistyneitä taloja, jotka selvästi ovat slummialueella. Sosiaalinen segregaatio on silmin havaittavaa, ja "todellisesta" Romaniasta nähdään vain väläyksiä, kuten silloin kun Ineksen on turvauduttava paikallisiin "käsi-töläisiin" vapautuakseen käsirautoista, joiden avaimen isä on hukannut.

Käynti öljyntuotantolaitoksessa paljastaa näiden kahden maailman välisen valtavan kuilun kaikessa karmeudessaan. Siellä nähdään, mitä seurauksia on toimistopöytien takana laadituilla suunnitelmilla ja tehdyillä päätöksillä, joista romanialaisilla työntekijöillä ei ole mitään tietoa, vaikka pelissä on juuri heidän kohtalonsa. Tämä kuilu ei näytä kuitenkaan pahemmin vaivaavan Inestä, joka perustelee paluumatkalla autossa tätä politiikkaa sen talouskehitykselle oletettavasti tuomilla hyödyillä. Elokuvan lopussa nähdään lisäksi, ettei hän ole jättänytään täysin liikemaailmaa vaan on pelkästään vaihtanut toiseen konsulttitoimistoon. Me emme kuitenkaan näe asioita Ineksen silmin, sillä bisnespiireistä ja sen ihmissuhteiden tekopyhyydestä ja julmuudesta annettu kuva ei niin vain unohdu!

POHDITTAVAA

Edellä analysoitujen asioiden lisäksi useampi *Toni Erdmann* -elokuvan aspekti on lisäpohdinnan arvoinen.

Miesten ja naisten väliset suhteet ovat myös voimasuhteita. Tästä näkökulmasta on kiintoisaa analysoida Ineksen suhteita työtovereihinsa ja esimiehiinsä. Miten elokuvassa viitataan sukupuolten välisiin suhteisiin? Suhtaudutaanko naisiin eri tavoin kuin miehiin? Ovatko erot näkyviä vai peiteltyjä? Miten sukupuolten välinen vallankäyttö ilmenee?

Mitä elokuvassa esiteltyä talousstrategiaa tarkkaan ottaen pitää sisällään? Mitä roolia saksalaiset ja romanialaiset henkilöt näyttelevät?

les grignoux

10 VUOTTA EUROOPPALAISIA ELOKUVIA EUROOPPALAISILLE

Euroopan parlamentilla on ilo esitellä vuoden 2016 LUX-elokuvapalkinnosta kilpailevat kolme finalistia:

À PEINE J'OUVRE LES YEUX (*Kun silmäni avaan*),

ohjaaja Leyla Bouzid

Ranska, Tunisia, Belgia, Yhdistyneet arabiemiirikunnat

MA VIE DE COURGETTE (*Elämäni kesäkurpitsana*),

ohjaaja Claude Barras

Sveitsi, Ranska

TONI ERDMANN, ohjaaja Maren Ade

Saksa, Itävalta, Romania

Nämä monisäikeiset tarinat, jotka ovat osoitus työilleen omistautuneiden ja lahjakkaiden nuorten eurooppalaisten elokuvaohjaajien luomiskyvyttä, esitetään viidensillä LUX FILM DAYS -elokuvapäivillä.

LUX-ELOKUVAPALKINTO

Kulttuurilla on keskeinen rooli yhteiskuntien rakentumisessa.

Tästä tietoisena Euroopan parlamentti perusti LUX-elokuvapalkinnon vuonna 2007. Sen tavoitteena on edistää eurooppalaisten elokuvien levitystä kaikkialla Euroopassa ja herättää Euroopan laajuista keskustelua tärkeistä yhteiskunnallisista kysymyksistä.

LUX-elokuvapalkinto on poikkeuksellinen aloite. Useimmat eurooppalaiset yhteistuotannot esitetään vain alkuperämaissaan, eikä niitä levitetä muualle edes EU:n sisällä. LUX-elokuvapalkinto tarjoaa kolmelle eurooppalaiselle elokuvalle harvinaisen tilaisuuden tavoittaa laaja yleisö, sillä ne tekstitetään EU:n 24 viralliselle kielelle.

Euroopan parlamentin jäsenet valitsevat äänestämällä LUX-elokuvapalkinnon voittajan, joka julkistetaan 23. marraskuuta 2016.

LUX FILM DAYS

LUX FILM DAYS on LUX-elokuvapalkinnon yhteydessä vuodesta 2012 alkaen järjestetty tapahtuma. Elokuvapalkinnosta kisaavat kolme finalistia esitetään suurelle eurooppalaiselle yleisölle LUX FILM DAYS -elokuvapäivillä.

LUX FILM DAYS on mieliinpainuva kansainvälinen kulttuurielämys. Lokakuun ja joulukuun 2016 välisenä aikana kaikki eurooppalaiset elokuvanystävät saavat nähdäkseen finalistielokuvat *À peine j'ouvre les yeux*, *Ma vie de Courgette* ja *Toni Erdmann*. Elokuvat esitetään maasta riippuen jollakin EU:n 24 virallisesta kielestä. Voit äänestää suosikkielokuvaasi LUX-elokuvapalkinnon verkkosivustolla (www.luxprize.eu) tai Facebook-sivulla.

YLEISÖN SUOSIKKI

LUX-elokuvapalkinnon Yleisön suosikki -kunniamaininta myönnetään yleisöäänestyksen perusteella. Muista äänestää jotakin elokuvista *À peine j'ouvre les yeux*, *Ma vie de Courgette* ja *Toni Erdmann*! Äänestäneiden kesken suoritetaan arvonta, jonka voittaja pääsee Euroopan parlamentin kutsumana Karlovy Varyn kansainvälisille elokuvajuhlille heinäkuussa 2017 ja saa julkistaa Yleisön suosikki -kunniamaininnan voittaneen elokuvan nimen.

KATSELE,
KESKUSTELE
JA ÄÄNESTÄ

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

OHJAUS: Maren Ade

KÄSIKIRJOITUS: Maren Ade

PÄÄOSISSA: Sandra Hüller, Peter Simonischek, Michael Wittenborn, Thomas Loibl, Trystan Pütter, Lucy Russell, Hadewych Minis, Vlad Ivanov, Victoria Cocias

KUVAUSPÄÄLLIKKÖ: Patrick Orth

TUOTTAJAT: Janine Jackowski, Jonas Dornbach, Maren Ade, Michel Merkt

TUOTANTO: Komplizen Film

YHTEISTUOTANTO: Coop99 Filmproduktion, KNM, Missing Link Films, SWR/WDR/Arte

VUOSI: 2016

KESTO: 162 min

LAJITYYPPI: Fiktio

MAA: Saksa, Itävalta, Romania

ALKUPERÄISKIELI: Saksa, englanti

JAKELU: Future Film Oy

